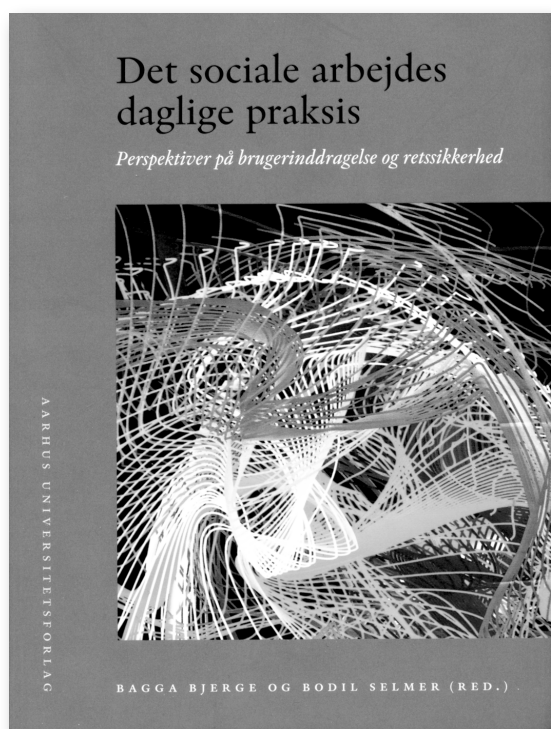

MISBRUG AF **BRUGERBEGREBET?**

Anmeldelse af Benny Lihme

Bagga Bjerger & Bodil Selmer (red.):
DET SOCIALE ARBEJDES DAGLIGE PRAKSIS.
Perspektiver på brugerinddragelse og
retssikkerhed.
Aarhus Universitetsforlag,
134 sider. kr. 178,-.

I en tid med dominans af tal- og målingsbaseret forskning/evaluering er det forfriskende og interessant at læse denne overskuelige og velredigerede samling artikler med et etnografisk og empirisk blik (feltarbejde) på, hvad der foregår mellem professionelle og brugere i det sociale arbejdes frontlinje (væresteder, bo- og behandlingstilbud, socialpsykiatri, rehabiliteringscenter for flygtninge).

Seks af bogens syv forfattere er etnografer/socialantropologer, der suppleres med en enkelt retssociologisk specialiseret universitetsjurist. At seks af de syv forfattere dertil er kvinder, hænger muligvis sammen med den antropologiske tænkning og kvalitative tilgang ("en situeret, processuel og relationel forståelse af menneskelige handlinger"). I hvert fald hævder folk som David Boyle ("Tallenes tyranni"), med forstand på tals og tællerets historie, at det at beskæftige sig med tal er typisk maskulint.

Det sociale arbejdes daglige praksis undersøger, hvordan den sociale lovgivnings krav om brugerinddragelse, retssikkerhed og helhedsorienterede indsatser (Serviceloven, Retssikkerhedsloven og Lov om aktiv socialpolitik, dvs "den lille socialreform" fra 1997) omsættes i praksis i forhold til udsatte grupper som sindslidende, misbrugere og torturofre.

Ikke overraskende kan etnolog-team'et berette om mange dilemmaer i forhold til brugerinddragelse. Hvad der måske vil skuffe dem, der idealistisk tror på en reel brugerindflydelse, rapporterer forskerne også om et brugerbegreb, der i praksis ikke er spor anderledes end det gamle klientbegreb. Ja, lovens idealiserede forestillinger om brugerinddragelse forekommer sine steder decideret misbrugt, når det holdes op mod praksis. Hør blot her.

I en meget klar retssociologisk analyse af "brugerinddragelse og retssikkerhed" konkluderer

Bettina Lemann Kristiansen, at undersøgelserne af praksis viser, "at der ikke sker brugerinddragelse i praksis i særlig vid udstrækning. Dette på trods af at brugerinddragelse er et krav ifølge lovgivningen..." (s. 52). Som flere af artiklerne peger på, er de væsentligste årsager til, at brugerinddragelse ikke sker, at professionsfagligheden hos de ansatte sammen med organisationskulturen trækker i modsat retning.

Lemann Kristiansen opfordrer ikke ligefrem til, at man dropper brugerbegrebet. Men hun skriver dog, at i en socialretlig sammenhæng er betegnelsen "klient" langt mere nøjagtig, "idet det hermed klart tilkendegives, at der er tale om et asymmetrisk forhold, hvor den ene part er klient, og altså i en slags afhængighedsforhold til den anden part, hvem det påhviler en række forpligtelser, herunder en omsorgsforpligtelse i forhold til klienten." (s. 39).

Også Christina Vestergård, i hendes artikel om dilemmaer i misbrugsbehandlingen, finder, at begrebet bruger klinger noget hult. Og hun rejser spørgsmålet, om brugerinddragelse overhovedet kan praktiseres på områder, hvor brugerne er meget svage og afhængige af medarbejdernes vurderinger mht at få den nødvendige hjælp. Som også andre af forfatterne er inde på, kan brugerinddragelse i praksis være en form for omsorgssvigt, idet nogle brugere ganske enkelt ikke kan leve op til tidens empowerment-tanker blandt socialarbejderne og derfor overlades til sig selv. Dette forhold medfører en social slagside, hvor de ressourcetsvage borgere får mindre indflydelse end de ressourcestærke. Paradoxet er således, at de ressourcetsvages sociale opstigning til brugerstatus stiller dem relativt dårligere, end dengang de var klienter.

Når der gås tæt på brugerinddragelsen i praksis, som tilfældet er i denne bog, står de tragikomiske eksempler nærmest i kø: professionelle som tvinger brugerne til at møde op til de brugermøder, de ellers har bestemt sig for ikke at møde op til, professionelle som ignorerer brugernes valg af kost og manipulerer dem til at spise fornuftigt (grovbrød i stedet for hvidt toastbrød) økologisk middelklassemad som per-

sonalet osv. Som Sissel Garval skriver i hendes afsnit fra et socialpsykiatrisk dagtilbud "Brugerinddragelse som norm for den sociale indsats", er det endvidere ofte brugernes omskiftelige her-og-nu situation, der er bestemmende for, i hvor høj grad de har overskud til at tage ansvar og lade sig inddrage. Ikke overraskende kommer personalet til at sætte mål og normer op på brugernes vegne: "Personalets tvivl omkring og bekymring for, hvad der er deres faglige rolle og relation til brugerne, når brugerinddragelse skal praktiseres, bevirker, at personalet i mange situationer tilsidesætter brugerinddragelse og fastholder deres faglighed og konkrete erfaring med, hvad de mener er godt og hensigtsmæssigt i den sociale indsats, der ydes over for brugerne." (s. 83).

Bogens suveræne Catch 22-eksempel optræder i Mette-Louise E. Johansens artikel fra et rehabiliteringscenter for traumatiserede flygtninge. Disse havde i udstrakt grad valgt at benytte deres brugerindflydelse til at holde sig uden for det egentlige rehabiliteringsprogram. Til gengæld fandt de stor gensidig hjælp i centrets fællesrum, hvor der knyttedes sociale relationer, som blev prioriteret højere end behandlingen og undervisningen.

Mens bogen som helhed på ingen måde kan siges at gå ud i en polemik med brugerbegrebet, fremstillingen er saglig og nuanceret, skriver Garval dog, at hun ser brugernes egne fravalg af arrangementer og tilvalg af den selvorganiserede sociale aktivitet i fællesrummet ("frikvarter hele dagen", bl) "som et sted, hvor brugerinddragelse udspillede sig på brugernes egne præmisser." (s.105).

Summasummarum som redaktørerne Bagga Bjerger og Bodil Selmer skriver det (s. 8): "I praksis er det vanskeligt at sætte borgeren i centrum for den ydede hjælp. Socialarbejdernes opfattelse af livskvalitet og relevant medindflydelse er ikke nødvendigvis overensstemmende med misbrugerens, den hjemløses eller den sindslidendes forestillinger og idealer om det gode liv. Nogle borgere unddrager sig brugerinddragelse, fordi de ikke ønsker den, mens andre ikke magter medansvar og medindflydelse."